

ԿՐԾՆԱԿԱՆ

Խաղաղությունը բազմաթիվ անգամ
գիտադասարաններում և դպրոցում
անցավ, այս առաջին անգամ
այս ամսին անցավ:

(ՅՈՒՆԵՍԿՈՒՆ, 27)

Այս խոսքերը արտասանուհեցան մատ-
նույթեան նախօրեակին, վերջին ընթերցի-
սեղանին շուրջ, երբ խաչին շուրջ շատ
մօտ էր: Տրտմութեան և խռովքի պահեր
էին, առաքեալները կը զգային սուրկա հե-
ռուսը սարսափ մը ինչպէս, ու կը սեղ-
մուէին Յիսուսին շուրջը: Հարցումները ու-
րոնք կ'առաջարկուէին, նախածքներ որոնք
կը կառուէին իրեն, նշաններ են ներքին այդ
անապահովութեան, անստորի՝ բայց զգալի
երկրաշարժ: Առաքեալները բնագործէն կը
եկան թէ՛ պարզապէս իրենց նաւակները, ու
շատ ընդարձակ սարսափը գիշերուան:
Անոնց բոլորի հոգին կ'որոնէ միջնաբերդ մը,
անոր համար վարդապետին կը կառուէին, ի-
րենց էութեանը բոլոր մանրաթելերով, ար-
գիլելու համար անդունդ որ կը շինուի, որ
կ'մտնենայ: Բայց Յիսուս զօրացած է ներք-
նապէս ու խաղաղ, անիկա յայնչեալով շա-
հա՛մ կ'երեւի պատերազմէն առաջ, և իր
տրտմութիւնը անտեսանելի բայց քաղցր
ուրախութիւն մը ունի: Վաղապէս թողում
ենք ինչ որ բաւեր: այդ յայնչեալութիւն
արտայայտութիւնը կը կազմեն:

Վտանգի պահերուն մենք յաճախ սո-
վոր ենք ըլլալ տրտում, ամբոխուած եւ
վատ, ստորնացնելով զմեզ մեզի: Երբեմն
սակայն այդ վիճակները կը լուսաւորեն
զմեզ՝ ու մենք կ'ըլլանք քաղցր ու խոր՝
տեսչականին առջև, որ այնքան հեռու կը
թուէր, և որ այնքան մօտ է այժմ, և ու-
րուն գիտակցութեամբ է որ կ'երթանք, իր-
րեւ ամենաստորջ փառքին, մեզմէ մեզի:
Յաղթանակ մը կարենալ շահելէն զերա-
զանց է պարտութեան մը անվերջ ջա-
ղութեամբ հանդուրժելը, վասնզի այս վեր-
ջինը հոգեկան աւելի մեծ ճիգի կը կարօտի:
Ուժ և քաջութիւն պէտք են անշուշտ, ձեռ-
նարկ մը յաջողցնելու պարագային, սակայն
սպիտակ և մեծ նկարագիր անհրաժեշտ է,
որպէսզի առաջաստիւն խլուելէն վերջ, ու-

րիշ առաջատար մը կարենայ բարձրանալ
ցոկանաւին վերեւ: Զի բաւեր միայն յաղ-
թանակներ շահիլ, այլ անհրաժեշտ է մա-
նաւանք հանդուրժել գիտնալ մեծ ցաւերու,
կարենալ դիմակալելու վտանգը, որ շատ
յաճախ կ'ընկնէ զմեզ դեռ մեզի չհասած:
Կարելի է սորվեցնել ճշմարտութիւն
մը, երբ տէր չես անոր: Սաղաղութիւն մը
ներքին ճշմարտութիւն մըն է, սակայն բը-
նական պայման մը չէ կեանքին: մենք ա-
նոր կրնանք տիրանալ այն ատեն միայն,
երբ մեր ներքին ուժերը կը հակադէպ
արտաքին այն ազդեցութիւնները՝ որոնք
կրնան ներգործել մեր վրայ: Ու յետոյ պէտք
չէ մոռնալ որ կեանքի այս բերուածները ա-
ւելի լայն արձագանք կը գտնեն մեծ անձ-
նաւորութիւններու մէջ, քան սովորական
մարդերու վրայ: Մեծ ծովերը իրենց մեծ
փութորկները կ'ունենան:

Եթէ նիւթական խաղաղութիւնը ար-
դենք է մարդուն մէջ արտաքին և ներքին
կարեւորէն, և անոնց զոհացում տուող
անհրաժեշտութեան հաշտեցումին, հոգե-
կան մեծ ձգտումները իրենց զոհացումը
կ'որոնեն ուղեբեգական՝ բայց կեանքի բարձ-
րագոյն մարդկերուն մէջ և նպատակներուն
առջև: Սաղաղ գիտելիք խաղաղութիւնը
ուրախութիւն կը պատճառէ Յիսուսին, բայց
անիկա սոսկում միայն կրնայ պատճառել
առաքեալներուն: Սաղաղութիւնը այն ա-
տեն միայն կ'արգաստեղծուի, երբ իրական
համեմատութիւն մը կը ստեղծուի մեր պար-
տականութեանց և ուժերուն միջև, և այս
պարագան զգացումներէ վեր իրականու-
թիւն մըն է: Յիսուս կարմիր ուխտ մը ու-
նէր, ամէն մարդ պիտի ունենայ այդ ուխ-
տը ու կամ կանուխ, իր կեանքի մէջ վայր-
կեանքին, և իր ուժերը բաւ էին զայն դի-
մաւորելու, ու ինք խաղաղ և հեռաքար,
անհասկնալի ըլլալու աստիճան խաղաղ:
Սաղաղութիւնը բարոյական հրահանգ մը
չէ, ընկեր մարդերէն ընկեր մարդերու պար-
տադրուած, ոչ ալ ժամանակաւոր զգացում
մը, կամ կեցուածք մը որով առիթներու
վերապահուելիք, անիկա կը բխի միջ էութե-
ան ամենախոր ալքերէն, և զգացական
ըլլալէ աւելի բան մըն է, ներգաշնակու-
թիւն մը, գիտակցութիւն մը հոգեկան պէտ-
քերուն և անոնց արժէքին: Անոր համար
է որ խաղաղութիւն չի գար մեզի երբ կը

խուսափինք վտանգներէն կամ դժուարութիւններէն, այն՝ աշխարհը որ կրնայ գիտակցելու և հաշտեցնել զանոնք ինքզինքին հետ։ Ուղղադուծութիւնը միութարութիւն մը չէ որ միզի կուգայ առերեւոյթ, չատանգամ ամենէն թանկագին բաներու կորուստին գինովը, որ մոռացութեամբ ըստացուած խաղաղութիւն է, և որ կարելի է մարմնաւոր կոչել։

Ուղղադուծութիւնը պաշտպանողական կեցուածք մըն ալ չէ կեանքի հարուածներուն, վտանգներուն և անձկութիւններուն գիտացալ հոգւայն յարձակողականը, որ զայն սիրով կ'ընդունին։ Տեսակ մը ստեղծագործութիւնը եթէ կ'ուզէք, վասնզի խաղաղութիւնը բարձրագոյն և իրական այդ ներշնչումներէն վերջն է որ կուգայ մեզի։ Յիսուս գերագոյն ներշնչումին մէջ է խաչին արևոտող պատկերին առջև, և զալիք ողբերգութիւնը՝ վերստեղծում մըն է իր մէջ, ինք ներշնչումով է հետադարձ որ կ'երթայ անոր։ Առաքեալները զուրկ են անկէ, անոնք մինչև այն ատեն ընդունողներ էին հրած ճշմարտութեան, բայց օւրիշ բան է ընդունել ճշմարտութիւնը, և ուրիշ՝ զայն կրել և արգասաւորել։ Տրտում է Յիսուս, գերագոյն ուրախութիւններու տրտումութեամբ։ Իր խօսքերուն, իր մատածաներուն, առաքեալներու նկատմամբ իր ունեցած գերագոյն սիրոյն ու բարեկամութեան մէջ, ան նման է մարմնուն ճառագայթի մը՝ գիշերուան մութէն տարուբեր։ Մարդն ու Աստուած կը ճակատին իր մէջ, լոյսը և կարմիր տիղմը մարդուն կ'ոգորին, սակայն յաղթական է գերագոյնը, և շահուած՝ խաղաղութիւնը։ Առաքեալները գալիքին սարսափը ունին, անպատրաստ է անոնց հոգին, չեն հագած ներքին վստահութեան զրահը, չեն կնքած իրենց հոգիին կարմիր օւխտը, վասնզի վտանգը աւելի է իրենցմէ, և անոնք ներշնչուած չեն խաչէն, ու պիտի հոգան թշնամիներու ձեռքին մէջ, նման հրադուրկ Սամոնին։ Քաշի մը ժամ վերջ, անոնցմէ մին՝ երեք անգամ պիտի ուրանայ իր Տէրը, և ուրիշներ պիտի խուսափին, ծածկուելու համար ինքզինքնին գիշերուան մէջ։ Բայց Յիսուս խաղաղ պիտի մնայ քահանաներու ատենաներուն՝ և Պիղատոսին առջև, որովհետև խաչը արիւնոտ բայց գեղեցիկ քերթուած մըն է,

զոր ինքն է յղացեր, ինքզինքին հետ և ինքզինքով, և իր գիշումն ու զօհողութիւնը գերագոյն ստեղծումի տրտում քաղցրութիւնները կը բերեն իրեն։

Մարդկային յարացոյցները երկիքի չափ բարձր են և անմարմին, հոգին է որ զանոնք կը հիւսէ կեանքին։ Ուղղադուծութիւնը բնական վիճակը չէ աշխարհին որ պատահաբար կը վրդուի պատերազմէն։ Պատերազմը անխուսափելի է, եթէ զայն արգելադրէ ճիշդը։ Ուղղադուծութիւնը ստեղծել պէտք է, և երանելի են զայն ստեղծողները։ «Ինչ գեղեցիկ են լեռներու վրայ ոտներն անոր» որ խաղաղութիւն կը քաւորէ . . . »։ Յետոյ խաղաղութիւնը իրբե նպատակ քաղաքական և քաղաքակրթական ճիշդին, բացակայութիւնը չէ քայն պայքարին օրնախապայաման է կեանքին և յաւաքիմութեան, այլ դրական և ուժական աղագի մը՝ իրբե յաղթանակը ոգիին, նիւթին և անգիտակցութեան վրայ։ Մարդը բանաւոր և մանաւանդ ընկերային է էապէս, և պարտի ըլլալ։ Սակայն միւս կողմէն մենք կենդանիներու հօտ մը չենք և պէտք չէ ըլլանք, այլ տարբեր վիճակներու, մտայնութեանց և փորձառութիւններու ազատ և ատակ անհատներ։ Միացած ըլլալ նոյն տեսակէտներու և նման գործունէութեան մը մէջ, մեծ արժանիք մը չէ մարդուն համար, ոչ ալ երբ ստիպուած կը բաժնենք մեր հացը մեր ընկերին հետ և կամ անոր իրաւունքը կը ճանչնանք։ Անոր համար է որ մեր օրերու ընկերային հասարակապետութիւնը (Communism) զուրկ կը մնայ բարոյական արժէքէն, որքան ատեն զանգուածը կը պարտագրէ ինքզինքը անհատին, և այս վերջինը կամաւոր կերպով չէ որ մաս կ'առնէ ու կուտայ։

Ուղղադուծեան պէտքը աղաղակող է, հանապազօրեայ մեր հացին չափ, անկեղ գոյութիւն չունի մ'չ հօրն ու օրգիւնին, ոչ մօրն ու աղջկան և ոչ ալ կսորովն ու հարսին միջև, վասնզի անոնք իսկ անշահախընդիր սիրով և անկեղծութեամբ չէ որ շողակապուած կը մնան իրարու մեր այս աշխարհի արեւին տակ։ Ե՞րբ ընտանեկան յարկը սիրտըը համահաւասար տաքցնող նուիրական հօրն է եղած, և կամ աղգները ե՞րբ կրցին ըլլալ այն մեծ ընտանիքը, ուր գօրաւորը չի սորհէր ի հնձուկ տկարին եւ

գիտունը չմերժէր տգէտը: Անհատը միշտ իր դէմ պիտի ունենայ հաւաքականութիւնը, եւ փոխադարձաբար: Արեւան, լեզուի եւ կրօններու տարակարծութիւնները պիտի դադրէին ժամանակի ընթացքին, եթէ իւրեանց իբր պատեան չունենային անձնատիրութիւնն ու ընչասիրութիւնը մարդուն: Ինչուր պատերազմները կը վերական խաղաղութեան գաշնագրերով եւ աշխարհը կ'օրոգորուի երազներով, առանց կեանքի չափանիշերու փոփոխման, ոչինչ կրնայ իրազօրութիւն չնազաղուի թողու՞մ ձեզ: ոչ արպէս աշխարհս տայ՝ տամ ես ձեզ ոչ Յիսուսի խաղաղութիւնը, այն գերագոյն զիմումը, զհողութիւնը, զօր մարդ կըրնայ ընել իր եղբայր մարդուն, ի հարկին անոր փոխարէն մեռնելու աստիճան: Հէքիա՞թ, սակայն մինչև հէքիաթները իրականութիւն չհազնին, երջանկութիւնը եւ խաղաղութիւնը միշտ հեռու պիտի մնան մեզմէ: Որքան ատեն որ մարդիկ Յիսուսի չափանիշերով չնային իրենց ընկեր մարդերուն, զաղափարական տարակարծութիւններ, յառանձնական խմբաւորումներ միշտ պիտի տեսնուէին: Իր հողինը հասարակաց նոյն ճշմարտութիւններու նկատմամբ: Ընակերային կարգեր, եւ անոնց յատուկ օրէնքները, դրամատիրական վիճակներ եւ անոնց ստեղծած շերտաւորումները կը բխին մարդկային հողի խորիքէն, իր ընկեր մարդուն համար: Նոյն է պարագան բարոյական եւ իմաստասիրական մարդերու մէջ, նիւթի եւ զաղափարի, պարտականութեան եւ իրաւունքի իրերահալած սկզբունքներու եւ պատանջներու պարագային: Սակայն իրական ազատութիւնը պահանջներով չստացուիր, այլ պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան զգացումէն, եւ խաղաղութիւնը կ'արդիւնաւորուի հոն՝ ուր զսոցոթեան զգացումը ինքիւնքը կը նուիրագործէ: Վասն զի մինչև որ չմեռնի ազգերու զոռոգութիւնն ու ինքնասիրութիւնը, մինչև որ չը մեղմանայ անհատներու մէջ քսասիրութիւնն ու նիւթապաշտութիւնը, խաղաղութիւնը պիտի մնայ ձայն մը միայն՝ բարձունքներու մէջ երգուող: Աստուծոյ հայրութեան եւ մարդկային եղբայրութեան տաք ու իւրական զգացումը միայն կրնայ լուսաւորել աշխարհի ճակատագիրը, մեզի ստիպու համար Յիսուսի իրական խաղաղութիւնը, այ

այնպէս, զորպէս աշխարհս տայ: Ողաւաղութեան բաղձունքն ու աղաղակը միայն գերի եւ փոքր ժողովուրդներուն յատուկ զգացում մը չէ, ինչպէս կը կարծեն պատմութիւնը ըստ կամ մեկնաբանողները: Եւ նիկա զգացումն է եւ պիտի մնայ բոլոր անոնց՝ որոնք մարդկութեան ոսկեղարը եւ րազներն ու կ'երգեն: Սակայն երազը ի վերջոյ պէտք է գործի վերածուի: Մեր բարոյագիտական, գրական եւ գիտական բոլոր գէնքերը պարտինք խաղաղութեան ի նպաստ կիրարկել, փոխանակ զանոնք մրցակցական ասպարէզներու վերածելու: Դպրոցներու մէջ մեր զատմական դասաւգիրքները պէտք է այս մեծ նպատակին համար ընտրեն որոշ անցքերն ու անձերը, որոնք մարդկային քաղաքակրթ շրջանները միայն խտացնեն, որպէսզի ազգային քաղաքականութիւնը ժողովուրդներու մեղմանայ, եւ տակաւ գաղթին Ասորական, Հռոմէական եւ նման գուտ աղգային բարոյականի մը վրայ հիմնուած կայսրութիւններն ու խորութիւնները: Ստապաշտ եւ սըխալ հասկցուած ազգայնականութիւնը պարտի ընդլայնել իր համակրութեան եւ հանգուրժողութեան սահմանները, որպէսզի կարելի ըլլայ տակաւ հիւսել խաղաղութեան ոսկի պատմականներն առէջները, եւ ասիկա ոչ արհեստ: Բայց ասոր համար անհրաժեշտ է որ պայքարը զուտ հոգեկան ոլորտի մէջ փոխադրուի, որպէսզի չտուժէ մարդկային յառաջդիմութիւնը եւ աղետոսնայ կռուին զաղափարը: Այդ պարագային խաղաղութիւնը կը դառնայ սկզբունք մը՝ փոխանակ զաղար մը ըլլալու, եւ կոխը՝ ոգևորուած վանքը անոր: Երկրորդ այս մեծ պատերազմէն վերջ, բոլորի մտածումը անխտիր կ'երթայ կենդանի խաղաղութեան, այսինքն, անարին պատերազմին, որպէսզի իրականանայ համերաշխութեամբ եւ արդարութեամբ լի թագաւորութեան մը երազը: Աշխարհը տակաւ յամբ բայց ամուր գնացած մը, կը շնայ իրենը ընել Յիսուսի խոստացած խաղաղութիւնը:

Ե. Վ. Տ.